

Цюпак І.М. Початкова освіта України (XVI-XX століття)// Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: збірник матеріалів I міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 1-2 серпня 2019 р.). - С. 793-797.

The logo for 'Way Science' features the words 'Way Science' in a blue, sans-serif font. The text is centered and overlaid on a background of several interlocking metal gears. Two horizontal orange lines cross through the text, one above 'Way' and one below 'Science'.

Way Science

I Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція

«Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному
середовищі: літні диспути»

ПОЧАТКОВА ОСВІТА УКРАЇНИ (XVI-XX СТОЛІТТЯ)

Цюпак І.М.,

Херсонський державний університет,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

<https://orcid.org/0000-0002-7427-8588>

В умовах духовного відродження України посилюється інтерес до історичного аспекту суспільного зростання, зокрема генези освіти, оскільки саме вона виступає впливовим чинником соціального прогресу. Порушуючи сучасні проблеми початкової освіти, ми дедалі частіше звертаємося до багатоаспектної педагогічної спадщини, велика частина якої залишається не дослідженою.

Аналіз праць, що стосуються становлення та розвитку теорії і практики початкової освіти в Україні, засвідчує, що проблеми, які необхідно розв'язувати в сучасних школах і раніше хвилювали педагогів, методистів та громадських діячів.

Трансформація початкової освіти може бути ефективною за умови вивчення історичного досвіду та вмілого використання його найбільш прогресивних і раціональних здобутків у сучасній практиці. Набуває ваги потреба дослідження проблем виховання в окремих регіонах, історико-педагогічних традицій українського народу [8, с. 1180].

Розвиток освіти в окремо взятих регіонах України досліджували Т. Кочубей, О. Фізеші, Т. Денисюк. У науковій праці Мінц М. зазначено, що помітним внеском у дослідження народної освіти у південному регіоні є праці І. Добренського, В. Постолатія, О. Тригуба, П. Тригуба, О. Білюка, І. Павлика, В. Шкварця, М. Мельника, В. Боброва, С. Водотики, Є. Сінкевича та ін. Автори вказують, що швидке зростання економічного потенціалу на Півдні України сприяло розвитку початкової освіти, появі значної кількості народних училищ у пореформений період та поступове підвищення популярності освіти серед

народу [5, с. 8]. Поширення початкової освіти серед дітей і дорослих різних верств населення висвітлено у дослідженнях О. Тригуб, Л. Рябовол.

Розвиток змісту початкової освіти й педагогічної думки досліджували такі вчені: Н. Дем'яненко, М. Євтух, Н. Никало, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, М. Яремченко та ін. Освітні реформи стали предметом наукових розвідок вітчизняних учених: Н. Побірченко, Л. Гаєвської, Л. Березівської, С. Бричок, І. Шумілової.

Різноманітні аспекти освітніх проблем, розвитку теорії та практики навчання в закладах освіти знайшли відображення в працях науковців: Л. Вовк, М. Гриценка, П. Дроб'язка, М. Євтуха, І. Зайченка, В. Кузя, І. Курляк, В. Липинського, М. Лисенка, Д. Мазохи, Н. Побірченко, О. Савченко, С. Сисоєвої, О. Сухомлинської, Б. Ступарика, С. Філоненка, А. Черкашина, М. Ярмаченка, Г. Ясницького та ін. Зазначені дослідження мають узагальнюючий характер, розкривають проблеми освітньої політики, загального шкільництва, розбудови освіти, ідеї української школи, діяльність педагогів та громадських діячів.

На сучасному етапі трансформаційних перетворень система освіти зазнає реформування, що в свою чергу впливає на усі сфери суспільного життя. Це зумовлює потребу дослідження історії становлення теорії й практики виховання і навчання нового покоління на різних етапах розвитку людського суспільства [4]. В історичній ретроспективі на території сучасної України початкову освіту можна було здобути в парафіяльних, козацьких, народних школах, школах грамоти.

У XV-XVIII ст. в Україні парафіяльні школи стали найпоширенішим типом шкіл [7, с. 48]. Виникає унікальна та своєрідна ще одна система початкової освіти, що діяла на території України XVII-XVIII ст., а саме козацька система виховання й навчання. У виборі школи, як правило, не було ускладнень, оскільки до послуг була ціла мережа різних козацьких шкіл: полкові, січові, музичні та інші [2, с. 201].

Порівняльний аналіз рівня початкової освіти першої половини XVIII ст., здійснений Кочубей Т. свідчить, що рівень грамотності та освіченості народу

був досить високим, характерним явищем була велика кількість початкових шкіл [3, с. 40].

З початку XIX ст. все більше виявляються риси централізації та уніфікації освіти за загальноімперським зразком, а початкова освіта здійснювалася парафіяльними (однорічними, сільськими), повітовими (дворічними, міськими) училищами. Зростанню національної самосвідомості українського народу сприяла поява у 50-х роках XIX ст. недільних шкіл (працювали в неділю і святкові дні), організованих кращими представниками української інтелігенції з метою надання початкової освіти дітям і дорослим. Діяли також школи сільські, міністерські, фабричні, залізничні та ін. [6]. Проте початкові школи другої половини XIX – початку XX ст. тривалий час не мали державних навчальних програм і лише у 1897 р. Міністерством народної освіти публікуються “Приблизні навчальні програми” для початкових шкіл [5, с. 10].

В Україні до XX століття існували школи грамоти, як одно- та дворічні школи елементарного навчання, зміст освіти обмежувався заучуванням молитов, початками читання, письма й лічби [7, с. 49].

Сфера освіти протягом другої половини XX століття зазнавала істотних змін і перетворень, реформувань, щоб змусити ефективніше відповідати завданню модернізації суспільства на соціалістичних засадах, відповідно до цих умов відбувалося становлення та розвиток змісту початкової освіти [1].

Гене́за початкової освіти України XVI-XX ст. також відбувалася під впливом прогресивних ідей, із зміною суспільних відносин виникали різні заклади початкової освіти, змінювався зміст та тривалість навчання дітей молодшого шкільного віку, одні педагогічні ідеї змінювались іншими.

Список літератури:

1. Денисюк Т.Ф. Історіографічний аналіз розвитку змісту початкової освіти України у 50 – 90-х роках XX століття[електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7587/97/>.

2. Історія педагогіки. Навчальний посібник./ За загальною редакцією члена-кореспондента АПН Ураїни, д. пед. наук, проф. Г.В.Троцко. Харків – 2007. – 545 с.

3. Кочубей Т. Розвиток освіти на українських землях у II пол. XVII – кін. XVIII ст. / Т. Кочубей // Історико-педагогічний альманах. - 2007. - Вип. 2. - С. 38-47. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ipa_2007_2_7.

4. Кудла М.В. Початкова школа України (кінець XIX – початок XX ст.): історико-педагогічний дискурс [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/725>.

5. Мінц М.О. Розвиток початкової освіти на Півдні України (1861 – 1917 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / М.О. Мінц ; Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2007. – 19 с.

6. Стан освіти в Україні у складі Російської імперії [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukped.com/statti/istorija-pedagogiki/3321-stan-osvity-v-ukraini-u-skladi-rosiiskoi-imperii.html>.

7. Фізеші О.Й. Початкова школа як система: історіографія поняття/ О. Й. Фізеші // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2015. - Вип. 67. - С. 47-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_67_10.

8. Цюпак І.М. Класифікація педагогічних досліджень в галузі історії дошкільної педагогіки / Classification of pedagogical research in the field of preschool pedagogy history [Текст] / І.М. Цюпак // Children & Schools, Issue 4 (2), (October), Volume 39. Oxford University Press, 2017. – Pages 950 – 1304. – S. 1180-1185.